

BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO BỘ KẾ HOẠCH VÀ ĐẦU TƯ
VIỆN CHIẾN LƯỢC PHÁT TRIỂN

TRẦN ANH TUẤN

**CHUYỂN DỊCH CƠ CẤU KINH TẾ
VÙNG VEN BIỂN BẮC BỘ THEO HƯỚNG
CÔNG NGHIỆP HÓA, HIỆN ĐẠI HÓA**

LUẬN ÁN TIẾN SĨ KINH TẾ

HÀ NỘI, 2014

BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO BỘ KẾ HOẠCH VÀ ĐẦU TƯ
VIỆN CHIẾN LƯỢC PHÁT TRIỂN

TRẦN ANH TUẤN

**CHUYỂN DỊCH CƠ CẤU KINH TẾ
VÙNG VEN BIỂN BẮC BỘ THEO HƯỚNG
CÔNG NGHIỆP HÓA, HIỆN ĐẠI HÓA**

Chuyên ngành: KINH TẾ PHÁT TRIỂN

Mã số: 62 31 01 05

LUẬN ÁN TIẾN SĨ KINH TẾ

Người hướng dẫn khoa học: PGS.TSKH NGUYỄN BÍCH ĐẠT

HÀ NỘI, 2014

LỜI CẢM ƠN

Được sự hướng dẫn, giúp đỡ tận tình của các thầy, cô, các cán bộ trong cơ sở đào tạo Viện Chiến lược phát triển và thầy hướng dẫn khoa học, tác giả đã hoàn thành bản luận án với đề tài: “Chuyển dịch cơ cấu kinh tế vùng ven biển Bắc Bộ theo hướng công nghiệp hóa, hiện đại hóa”.

Tác giả luận án xin trân trọng cảm ơn các đồng chí lãnh đạo Viện Chiến lược phát triển, Bộ Kế hoạch và Đầu tư đã tạo điều kiện thuận lợi trong quá trình học tập và nghiên cứu luận án. Tác giả xin cảm ơn các thầy, các cô và các cán bộ tại cơ sở đào tạo của Viện Chiến lược phát triển và Trường Đại học Kinh tế quốc dân trong quá trình học tập, nghiên cứu.

Với lòng kính trọng và biết ơn sâu sắc, tác giả luận án xin được bày tỏ lòng cảm ơn tới PGS.TSKH Nguyễn Bích Đạt, người thầy đã tận tình hướng dẫn trong quá trình tác giả nghiên cứu và hoàn thiện luận án. Xin trân trọng cảm ơn PGS.TS Bùi Tất Thắng, PGS.TS Ngô Doãn Vịnh, GS.TS Ngô Thắng Lợi, PGS.TS Nguyễn Văn Đăng, TS Nguyễn Công Mỹ và các nhà khoa học đã tận tình chỉ dẫn trong quá trình tác giả học tập, nghiên cứu.

Tác giả trân trọng cảm ơn sự động viên giúp đỡ của gia đình, bạn bè và các bạn đồng nghiệp trong quá trình học tập, nghiên cứu và hoàn thiện bản luận án này.

Hà Nội, ngày tháng năm 2014

Trần Anh Tuấn

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của riêng tôi. Các số liệu và nội dung trong luận án là trung thực. Kết quả của luận án chưa từng được ai công bố trong bất kỳ công trình nào.

Tác giả

Trần Anh Tuấn

MỤC LỤC

MỞ ĐẦU	1
1. TÍNH CẤP THIẾT CỦA ĐỀ TÀI.....	1
2. MỤC TIÊU VÀ NHIỆM VỤ NGHIÊN CỨU	2
3. ĐỐI TƯỢNG, PHẠM VI NGHIÊN CỨU	3
4. PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU.....	3
5. NHỮNG ĐIỂM MỚI CỦA LUẬN ÁN	4
6. BỐ CỤC CỦA LUẬN ÁN	4
CHƯƠNG 1 TỔNG QUAN TÌNH HÌNH NGHIÊN CỨU	5
1.1. TỔNG QUAN TÌNH HÌNH NGHIÊN CỨU Ở NGOÀI NƯỚC.....	5
1.1.1. Một số công trình nghiên cứu về định hướng CDCCKT theo hướng CNH, HĐH	5
1.1.2. Một số công trình nghiên cứu về các yếu tố tác động đến CDCCKT theo hướng CNH, HĐH.....	6
1.1.3. Tổng quan về kinh nghiệm quốc tế về CDCCKT của vùng ven biển theo hướng CNH, HĐH.....	9
1.2. TỔNG QUAN NHỮNG NGHIÊN CỨU TRONG NƯỚC.....	18
1.2.1. Tổng quan nghiên cứu về vấn đề CCKT và CDCCKT ở Việt Nam.....	18
1.2.2. Tổng quan nghiên cứu về vấn đề CDCCKT theo hướng CNH, HĐH.....	20
1.2.3. Một số nghiên cứu về CDCCKT ở cấp vùng và CDCCKT vùng ven biển....	21
1.2.4. Một số văn bản pháp quy về CDCCKT và các định hướng phát triển vùng VBBB.....	23
CHƯƠNG 2 CƠ SỞ KHOA HỌC CHUYỂN DỊCH CƠ CẤU KINH TẾ VÙNG THEO HƯỚNG CÔNG NGHIỆP HÓA, HIỆN ĐẠI HÓA	26
2.1. KHÁI NIỆM CƠ CẤU KINH TẾ, CHUYỂN DỊCH CƠ CẤU KINH TẾ VÀ CÔNG NGHIỆP HÓA, HIỆN ĐẠI HÓA	26
2.1.1. Khái niệm, phân loại CCKT.....	26
2.1.2. Khái niệm CDCCKT	30
2.1.3. Khái niệm CNH, HĐH.....	32

2.1.4. CDCCKT theo hướng CNH, HĐH.....	33
2.2. ĐÁNH GIÁ CHUYỂN DỊCH CƠ CẤU KINH TẾ THEO HƯỚNG CÔNG NGHIỆP HÓA, HIỆN ĐẠI HÓA.....	34
2.2.1. Yêu cầu về phương pháp đánh giá CDCCKT theo hướng CNH, HĐH.....	34
2.2.2. Tổng hợp các chỉ tiêu cơ bản về đánh giá CDCCKT theo hướng CNH, HĐH.....	35
2.2.3. Lựa chọn những chỉ tiêu cơ bản đánh giá CDCCKT theo hướng CNH, HĐH....	40
2.3. CHUYỂN DỊCH CƠ CẤU KINH TẾ VÙNG THEO HƯỚNG CÔNG NGHIỆP HÓA, HIỆN ĐẠI HÓA.....	42
2.3.1. CDCCKT vùng.....	42
2.3.2. CDCCKT vùng theo hướng CNH, HĐH.....	46
2.3.3. Đặc trưng của CDCCKT vùng theo hướng CNH, HĐH.....	48
2.3.4. Những nhân tố ảnh hưởng đến CDCCKT vùng theo hướng CNH, HĐH.....	50
2.4. CHUYỂN DỊCH CƠ CẤU KINH TẾ VÙNG VEN BIỂN THEO HƯỚNG CÔNG NGHIỆP HÓA, HIỆN ĐẠI HÓA	56
2.4.1. CDCCKT của vùng ven biển theo hướng CNH, HĐH	56
2.4.2. Đánh giá CDCCKT của vùng ven biển theo hướng CNH, HĐH	57
CHƯƠNG 3 ĐÁNH GIÁ CHUYỂN DỊCH CƠ CẤU KINH TẾ VÙNG VEN BIỂN BẮC BỘ THEO HƯỚNG CÔNG NGHIỆP HÓA, HIỆN ĐẠI HÓA	61
3.1. TỔNG QUAN VỀ VÙNG VEN BIỂN BẮC BỘ	61
3.1.1. Diện tích, dân số và các tỉnh trong vùng VBBB	61
3.1.2. Định hướng phát triển không gian vùng VBBB.....	64
3.1.3. Định hướng phát triển mạng lưới giao thông vùng VBBB.....	67
3.2. LỰA CHỌN BỘ CHỈ TIÊU ĐÁNH GIÁ CHUYỂN DỊCH CƠ CẤU KINH TẾ VÙNG VEN BIỂN BẮC BỘ	70
3.2.1. Nhóm chỉ tiêu phản ánh các yếu tố đầu vào trực tiếp ảnh hưởng đến CDCCKT vùng VBBB theo hướng CNH, HĐH.....	70
3.2.2. Nhóm chỉ tiêu phản ánh động thái và trình độ CDCCKT vùng VBBB theo hướng CNH, HĐH.....	71

3.2.3. Nhóm chỉ tiêu phản ánh kết quả CDCCKT theo hướng CNH, HĐH.....	72
3.2.4. Nhóm chỉ tiêu bổ trợ đánh giá CDCCKT theo hướng CNH, HĐH.....	72
3.3. ĐÁNH GIÁ CÁC YẾU TỐ TÁC ĐỘNG ĐẾN CHUYỂN DỊCH CƠ CẤU KINH TẾ VÙNG VEN BIỂN BẮC BỘ THEO HƯỚNG CÔNG NGHIỆP HÓA, HIỆN ĐẠI HÓA	72
3.3.1. Điều kiện thuận lợi cho CDCCKT vùng VBBB theo hướng CNH, HĐH.....	72
a. Nhóm yếu thuận lợi từ bên ngoài tác động đến CDCCKT vùng VBBB.....	72
b. Nhóm các yếu tố nội tại thuận lợi cho CDCCKT vùng VBBB.....	75
3.3.2. Những hạn chế, khó khăn đối với CDCCKT theo hướng CNH, HĐH.....	77
a. Những khó khăn từ bên ngoài tác động đến CDCCKT vùng VBBB	77
b. Những khó khăn nội tại tác động đến CDCCKT vùng VBBB.....	78
3.4. ĐÁNH GIÁ CHUYỂN DỊCH CƠ CẤU KINH TẾ THEO HƯỚNG CÔNG NGHIỆP HÓA, HIỆN ĐẠI HÓA VÙNG VEN BIỂN BẮC BỘ	82
3.4.1. Đánh giá theo nhóm chỉ tiêu phản ánh các yếu tố đầu vào trực tiếp ảnh hưởng đến CDCCKT vùng VBBB theo hướng CNH, HĐH.....	82
a. Đánh giá về cơ cấu đầu tư để CDCCKT theo hướng CNH, HĐH.....	82
b. Đánh giá chuyển dịch cơ cấu lao động cho phát triển công nghiệp và dịch vụ ...	85
c. Đánh giá theo các chỉ tiêu ảnh hưởng đến CDCCKT vùng VBBB: Tỷ lệ lao động qua đào tạo, mức độ tiếp cận thông tin và hiệu suất sử dụng vốn	86
3.4.2. Đánh giá theo nhóm chỉ tiêu phản ánh động thái và trình độ CDCCKT vùng VBBB theo hướng CNH, HĐH.....	88
a. Đánh giá CDCCKT theo hướng phát triển công nghiệp hiện đại.....	88
b. Đánh giá CDCCKT theo hướng phát triển dịch vụ hiện đại	91
c. Sự thay đổi về quy mô GDP vùng VBBB so với GDP vùng ĐBSH và GDP của cả nước	94
3.4.3. Đánh giá theo nhóm chỉ tiêu phản ánh kết quả CDCCKT vùng VBBB theo hướng CNH, HĐH.....	95
a. Chuyển dịch cơ cấu giữa hai khối ngành nông nghiệp và phi nông nghiệp	95
b. Chuyển dịch cơ cấu lao động giữa hai khối ngành nông nghiệp và phi nông nghiệp....	96

c. Một số chỉ tiêu kinh tế phản ánh kết quả CDCCKT theo hướng CNH, HĐH	97
d. Đánh giá chỉ tiêu phát triển kinh tế biển vùng VBBB	99
3.4.4. Đánh giá theo nhóm chỉ tiêu hỗ trợ phản ánh CDCCKT vùng VBBB theo hướng CNH, HĐH.....	101
3.5. ĐÁNH GIÁ NHỮNG THÀNH CÔNG, HẠN CHẾ CỦA QUÁ TRÌNH CHUYỂN DỊCH CƠ CẤU KINH TẾ THEO HƯỚNG CÔNG NGHIỆP HÓA, HIỆN ĐẠI HÓA VÙNG VEN BIỂN BẮC BỘ.....	103
3.5.1. Đánh giá những thành công cơ bản của CDCCKT theo hướng CNH, HĐH	103
3.5.2. Đánh giá những hạn chế cơ bản của CDCCKT vùng VBBB theo hướng CNH, HĐH .	106
CHƯƠNG 4 NHỮNG ĐỊNH HƯỚNG, GIẢI PHÁP CHUYỂN DỊCH CƠ CẤU KINH TẾ VÙNG VEN BIỂN BẮC BỘ THEO HƯỚNG CÔNG NGHIỆP HÓA, HIỆN ĐẠI HÓA.....	113
4.1. ĐỀ XUẤT MỘT SỐ ĐỊNH HƯỚNG CHUYỂN DỊCH CƠ CẤU KINH TẾ VÙNG VEN BIỂN BẮC BỘ	113
4.1.1. Xác định các ngành nghề có khả năng cạnh tranh	113
4.1.2. Các định hướng phát triển liên vùng cơ bản	116
4.1.3. Đẩy mạnh phát triển kinh tế biển vùng VBBB	123
4.2. NGHIÊN CỨU GIẢI PHÁP CHUYỂN DỊCH CƠ CẤU KINH TẾ VÙNG VEN BIỂN BẮC BỘ THEO HƯỚNG CÔNG NGHIỆP HÓA, HIỆN ĐẠI HÓA..	126
4.2.1. Những giải pháp CDCCKT theo hướng CNH, HĐH.....	126
a. Những giải pháp huy động yếu tố đầu vào phục vụ quá trình CDCCKT theo hướng CNH, HĐH.....	126
b. Những giải pháp về động thái và trình độ CDCCKT theo hướng CNH, HĐH..	128
c. Những giải pháp cơ bản nâng cao kết quả CDCCKT theo hướng CNH, HĐH .	131
4.2.2. Những giải pháp phát huy nội lực và khắc phục những hạn chế nội tại	132
a. Phát triển nguồn nhân lực cho CNH, HĐH	132
b. Một số giải pháp huy động vốn phục vụ quá trình CNH, HĐH	135
c. Những giải pháp cơ bản về cơ chế, chính sách đối với quá trình CDCCKT theo hướng CNH, HĐH.....	137

d. Phát triển cơ sở hạ tầng phục vụ CDCCKT theo hướng CNH, HĐH.....	138
e. Phát triển công nghiệp phụ trợ phục vụ quá trình CNH, HĐH.....	139
f. Những giải pháp phát huy lợi thế về vị trí địa lý đối với quá trình CDCCKT theo hướng CNH, HĐH.....	140
g. Giải pháp quản lý và sử dụng hiệu quả tài nguyên thiên nhiên.....	140
4.2.3. Những giải pháp liên vùng và tận dụng các yếu tố bên ngoài để phát triển và CDCCKT theo hướng CNH, HĐH.....	141
a. Giải pháp về hợp tác quốc tế, thu hút đầu tư nước ngoài.....	141
b. Tăng cường năng lực cạnh tranh để CDCCKT theo hướng CNH, HĐH.....	142
c. Kết hợp giữa CDCCKT theo hướng CNH, HĐH với đảm bảo quốc phòng - an ninh và trật tự, an toàn xã hội.....	143
d. Các biện pháp chung bảo vệ môi trường vùng VBBB và các vùng lân cận.	144
KẾT LUẬN VÀ KIẾN NGHỊ	147
1. KẾT LUẬN	147
2. KIẾN NGHỊ.....	149

DANH MỤC CÁC KÝ HIỆU, CÁC CHỮ VIẾT TẮT

BCN	Bộ Công nghiệp
CCKT	Cơ cấu kinh tế
CDCCKT	Chuyển dịch cơ cấu kinh tế
CNH	Công nghiệp hóa
CCN	Cụm công nghiệp
ĐBSH	Đồng bằng sông Hồng
GTSX	Giá trị sản xuất
GDP	Tổng sản phẩm quốc nội
HĐH	Hiện đại hóa
HNKTQT	Hội nhập kinh tế quốc tế
ICB	Hệ thống phân chia các ngành trong nền kinh tế quốc dân
KT-XH	Kinh tế - Xã hội
KH-CN	Khoa học - Công nghệ
KCN	Khu công nghiệp
KKT	Khu kinh tế
NIEs	Các nước công nghiệp mới
NSLĐ	Năng suất lao động
ODA	Vốn hỗ trợ phát triển chính thức
PPP	Mô hình hợp tác công-tư
R&D	Nghiên cứu và phát triển
TNCs	Các tập đoàn/công ty đa quốc gia
USD	Đồng đô la Mỹ
VKTTĐ	Vùng kinh tế trọng điểm
VBBB	Ven biển Bắc Bộ